Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (έκτο τμήμα)

της 12ης Σεπτεμβρίου 2013*

«Κοινή γεωργική πολιτική — ΕΓΤΑΑ — Κανονισμός (ΕΕ) 65/2011 — Στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης — Στήριξη της δημιουργίας και ανάπτυξης πολύ μικρών επιχειρήσεων — Έννοια της φράσης "προϋποθέσεις που έχουν δημιουργηθεί τεχνητά" — Καταχρηστικές πρακτικές — Αποδεικτικά στοιχεία»

Στην υπόθεση C-434/12,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής απόφασης δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Administrativen sad Sofia-grad (Βουλγαρία) με απόφαση της 14ης Σεπτεμβρίου 2012, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 26 Σεπτεμβρίου 2012, στο πλαίσιο της δίκης

Slancheva sila EOOD

κατά

Izpalnitelen direktor na Darzhaven fond «Zemedelie» – Razplashtatelna agentsia,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

συγκείμενο από την M. Berger, πρόεδρο τμήματος, και τους E. Levits (εισηγητή) και J.-J. Kasel, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: P. Cruz Villalón

γραμματέας: A. Calot Escobar

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— ο Izpalnitelen direktor na Darzhaven fond «Zemedelie» – Razplashtatelna agentsia, εκπροσωπούμενος από τον R. Porozhanov και την D. Petrova, δικηγόρους,

— η Βουλγαρική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις E. Petranova και D. Drambozova,

— η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την S. Petrova και τον G. von Rintelen,

κατόπιν της απόφασης που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

* Γλώσσα διαδικασίας: η βουλγαρική.

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής απόφασης αφορά την ερμηνεία του άρθρου 4, παράγραφος 8, του κανονισμού (ΕΕ) 65/2011 της Επιτροπής, της 27ης Ιανουαρίου 2011, για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) 1698/2005 του Συμβουλίου όσον αφορά την εφαρμογή διαδικασιών ελέγχου καθώς και την πολλαπλή συμμόρφωση σε σχέση με μέτρα στήριξης της αγροτικής ανάπτυξης (ΕΕ L 25, σ. 8).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της εταιρίας Slancheva sila EOOD (στο εξής: Slancheva sila) και του Izpalnitelen direktor na Darzhaven fond «Zemedelie» – Razplashtatelna agentsia (εκτελεστικού διευθυντή του τμήματος πληρωμών του Κρατικού Γεωργικού Ταμείου, στο εξής: DFZ-RA), αντικείμενο της οποίας είναι η απόρριψη από τον εκτελεστικό αυτό διευθυντή της αίτησης της εταιρίας για χρηματοδότηση από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) ενός σχεδίου κατασκευής φωτοβολταϊκού πάρκου.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

3 Ο κανονισμός (ΕΚ) 1698/2005 του Συμβουλίου, της 20ής Σεπτεμβρίου 2005, για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) (ΕΕ L 277, σ. 1), καθορίζει τους κανόνες που διέπουν την παρέμβαση του εν λόγω Ταμείου. Οι διατάξεις εφαρμογής του κανονισμού αυτού περιέχονται στον κανονισμό 65/2011.

4 Στο πλαίσιο του καθεστώτος ενισχύσεων για τον άξονα 3, που αφορά την ποιότητα ζωής στις αγροτικές περιοχές και τη διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας, το άρθρο 52, στοιχείο α', περίπτωση ii, του κανονισμού 1698/2005 προβλέπει τα εξής:

«[τη] στήριξη της δημιουργίας και ανάπτυξης πολύ μικρών επιχειρήσεων με στόχο την προώθηση της επιχειρηματικότητας και την ανάπτυξη του οικονομικού ιστού».

5 Το άρθρο 4, παράγραφος 8, του κανονισμού 65/2011 έχει ως εξής:

«Με την επιφύλαξη ειδικών διατάξεων, δεν πραγματοποιούνται πληρωμές σε δικαιούχους για τους οποίους έχει αποδειχθεί ότι δημιούργησαν τεχνητά τις προϋποθέσεις που απαιτούνται για την καταβολή τέτοιων ενισχύσεων, με στόχο να αποκομίσουν οφέλη αντίθετα με τους στόχους του καθεστώτος στήριξης.»

Το βουλγαρικό δίκαιο

6 Η κανονιστική απόφαση αριθ. 29, της 11ης Αυγούστου 2008, σχετικά με τις προϋποθέσεις και τους τρόπους χορήγησης μη επιστρεπτέων ενισχύσεων κατ' εφαρμογή του μέτρου «Ενισχύσεις για την ίδρυση και την ανάπτυξη πολύ μικρών επιχειρήσεων» στο πλαίσιο του προγράμματος αγροτικής ανάπτυξης για την περίοδο 2007-2013 (*DV* αριθ. 76, της 29ης Αυγούστου 2008), όπως είχε διαμορφωθεί στις 20 Ιουλίου 2012 και ίσχυε κατά τον κρίσιμο για την υπόθεση της κύριας δίκης χρόνο, διευκρινίζει στο άρθρο 2 τα εξής:

«Προβλέπεται η χρηματοδότηση των σχεδίων που συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων του καθεστώτος στήριξης. Οι στόχοι του καθεστώτος στήριξης είναι οι εξής:

η στήριξη της αύξησης και της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας στις πολύ μικρές επιχειρήσεις που ασκούν μη γεωργικές δραστηριότητες σε αγροτικές περιοχές,

η στήριξη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών σε αγροτικές περιοχές,

η στήριξη της ανάπτυξης ολοκληρωμένων τουριστικών προγραμμάτων σε αγροτικές περιοχές.»

7 Το άρθρο 4, παράγραφος 2, σημείο 10, της κανονιστικής αυτής απόφασης προβλέπει ότι καμία χρηματική ενίσχυση δεν χορηγείται για την παραγωγή και πώληση ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, εφόσον ο σταθμός παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας έχει ικανότητα παραγωγής που υπερβαίνει το 1 megawatt.

8 Δυνάμει του άρθρου 6 της κανονιστικής αυτής απόφασης αριθ. 29:

«[…]

2. Η χρηματική ενίσχυση των σχεδίων παραγωγής και πώλησης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές αντιπροσωπεύει το 80 % των επιλέξιμων δαπανών, αλλά δεν μπορεί να υπερβαίνει το ισόποσο των 200 000 ευρώ σε βουλγαρικά λεβ (BGN).

[…]»

9 Το άρθρο 7, παράγραφος 2, της κανονιστικής απόφασης αριθ. 29 έχει ως εξής:

«Δεν χορηγείται ενίσχυση στα πρόσωπα για τα οποία έχει αποδειχθεί ότι δεν έχουν λειτουργική αυτονομία και/ή ότι έχουν δημιουργήσει τεχνητά τις προϋποθέσεις για τη λήψη της ενίσχυσης, με σκοπό να αποκομίσουν οφέλη αντίθετα προς τους στόχους του καθεστώτος στήριξης.»

10 Τα σημεία 30 και 31 των συμπληρωματικών διατάξεων της κανονιστικής απόφασης αριθ. 29 διευκρινίζουν τα εξής:

«30. Ως “προϋπόθεση που έχει δημιουργηθεί τεχνητά” νοείται κάθε προϋπόθεση κατά την έννοια του άρθρου 4, σημείο 8, του κανονισμού [...] 65/2011 […].

31. Ως “μη ύπαρξη λειτουργικής αυτονομίας” νοείται ο τεχνητός διαχωρισμός των παραγωγικών και των τεχνικών διαδικασιών σε διαφορετικά σχέδια ή η χρησιμοποίηση κοινής υποδομής που έχει χρηματοδοτηθεί από το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης, εφόσον ο επιδιωκόμενος σκοπός είναι η αποκόμιση οφέλους αντίθετου προς τους στόχους των μέτρων στήριξης που εφαρμόζονται στο πλαίσιο του εν λόγω προγράμματος.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

11 Στο πλαίσιο του καθεστώτος ενισχύσεων «Ενισχύσεις για την ίδρυση και την ανάπτυξη πολύ μικρών επιχειρήσεων» του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης, η Slancheva sila υπέβαλε στο DFZ-RA στις 13 Μαΐου 2009 αίτηση χρηματοδότησης ενός σχεδίου κατασκευής μιας εγκατάστασης φωτοβολταϊκού εξοπλισμού.

12 Πληρεξούσιος της Slancheva sila είναι ο D. Mitsov, ενώ μόνη εταίρος και διαχειρίστρια της εταιρίας αυτής είναι η S. Mitsova. Τα εν λόγω πρόσωπα έχουν συνάψει πολιτικό γάμο.

13 Η αίτηση χρηματοδότησης που υποβλήθηκε από τη Slancheva sila συνοδεύεται, πρώτον, από τη σύμβαση μίσθωσης του γηπέδου στο οποίο πρόκειται να κατασκευαστεί η εγκατάσταση φωτοβολταϊκού εξοπλισμού, η οποία έχει συναφθεί μεταξύ της Slancheva sila και των κυρίων του γηπέδου αυτού, δηλαδή του D. Mitsov και της S. Mitsova. Η αίτηση αυτή συνοδεύεται, δεύτερον, από τη νομική πράξη με την οποία η εταιρία Korina Export EOOD, της οποίας μόνος εταίρος και διαχειριστής είναι ο D. Mitsov, πώλησε στη Slancheva sila ένα εμπράγματο δικαίωμα επιφάνειας.

14 Κατά την εξέταση της αίτησης της Slancheva sila, το DFZ-RA διαπίστωσε ότι το γήπεδο που αφορούσε η αίτηση συνόρευε με δύο άλλα γήπεδα, σχετικά με τα οποία είχαν ζητηθεί ενισχύσεις στο πλαίσιο του ίδιου προγράμματος για δύο σχέδια που ήταν ακριβώς ίδια με το σχέδιο της Slancheva sila. Κύριοι των δύο άλλων αυτών γηπέδων είναι ο D. Mitsov και η S. Mitsova. Τα δικαιώματα επιφάνειας για την κατασκευή των εγκαταστάσεων στα δυο άλλα αυτά γήπεδα είχαν επίσης πωληθεί από την Korina Export EOOD.

15 Η εκτέλεση των τριών αυτών σχεδίων ανατέθηκε στην ίδια εταιρία, την 3 K AD.

16 Ο εκτελεστικός διευθυντής του DFZ-RA, λαμβάνοντας υπόψη τα στοιχεία αυτά και το γεγονός ότι και για τα τρία σχέδια κατασκευής εγκατάστασης φωτοβολταϊκού εξοπλισμού αναγράφεται η ίδια εταιρική έδρα, απέρριψε, με απόφαση της 9ης Δεκεμβρίου 2011, την αίτηση συγχρηματοδότησης του επενδυτικού σχεδίου της Slancheva sila, διότι έκρινε ότι είχαν αποδειχθεί η έλλειψη λειτουργικής αυτονομίας ή η τεχνητή δημιουργία των προϋποθέσεων που απαιτούνται για τη λήψη ενίσχυσης, καθώς και η πρόθεση αποκόμισης οφέλους αντίθετου προς τους στόχους του καθεστώτος ενισχύσεων.

17 Ειδικότερα, ο εκτελεστικός διευθυντής του DFZ-RA έκρινε ότι το σχέδιο της Slancheva sila αποσκοπούσε στην καταστρατήγηση του κανόνα για το ανώτατο όριο χρηματοδότησης των σχεδίων, το οποίο έχει καθοριστεί στο ισόποσο των 200 000 ευρώ σε BGN.

18 Η Slancheva sila προσέφυγε ενώπιον του Administrativen sad Sofia-grad με αίτημα την ακύρωση της απορριπτικής απόφασης του DFZ-RA.

19 Το δικαστήριο αυτό θεωρεί ότι η επίλυση της διαφοράς που έχει υποβληθεί στην κρίση του εξαρτάται από την ερμηνεία της φράσης «τεχνητή δημιουργία των προϋποθέσεων» υπό την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 8, του κανονισμού 65/2011.

20 Το εν λόγω δικαστήριο τονίζει ότι η βουλγαρική διοίκηση δέχεται μια ευρεία ερμηνεία, η οποία στηρίζεται στις εξής ενδείξεις: στον νομικό δεσμό μεταξύ των εμπλεκόμενων προσώπων, στο γεγονός ότι πρόκειται για τα ίδια πρόσωπα, στο γεγονός ότι τα σχέδια είναι ακριβώς ίδια και ότι ίδια είναι και η έδρα των εμπλεκόμενων εταιριών.

21 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει πάντως ότι από τη νομολογία του προκύπτει μια στενότερη ερμηνεία του όρου «τεχνητή δημιουργία». Κατά τη νομολογία του, η ύπαρξη απλώς και μόνο ορισμένων κοινών στοιχείων δεν αρκεί ως απόδειξη του ότι οι προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται για την καταβολή ενίσχυσης έχουν δημιουργηθεί τεχνητά. Κατά το αιτούν δικαστήριο, το DFZ-RA πρέπει να αποδείξει την ύπαρξη εσκεμμένου συντονισμού μεταξύ των νομικών προσώπων και/ή τρίτων, ο οποίος να αποσκοπεί στην αποκόμιση οφελών αντίθετων με τους στόχους του καθεστώτος στήριξης.

22 Υπ' αυτές τις συνθήκες, το Administrativen sad Sofia-grad αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Πώς πρέπει να ερμηνευθεί η φράση "προϋποθέσεις που έχουν δημιουργηθεί τεχνητά" που χρησιμοποιείται στο άρθρο 4, παράγραφος 8, του κανονισμού 65/2011;

2) Έχει το άρθρο 4, παράγραφος 8, του κανονισμού 65/2011 την έννοια ότι αντιβαίνει προς αυτό το άρθρο το άρθρο 7, παράγραφος 2, της βουλγαρικής κανονιστικής απόφασης αριθ. 29 […], κατά το οποίο δεν χορηγείται ενίσχυση στα πρόσωπα για τα οποία έχει αποδειχθεί ότι έχουν δημιουργήσει τεχνητά τις προϋποθέσεις για τη λήψη της ενίσχυσης, με σκοπό να αποκομίσουν οφέλη αντίθετα προς τους στόχους του καθεστώτος στήριξης;

3) Έχει το άρθρο 4, παράγραφος 8, του κανονισμού 65/2011 την έννοια ότι αντιβαίνει προς αυτό το άρθρο η νομολογία των δικαστηρίων της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας κατά την οποία πρόκειται για τεχνητή δημιουργία των προϋποθέσεων λήψης ορισμένου οφέλους, που αντιβαίνει στους στόχους του καθεστώτος στήριξης, όταν υπάρχει νομικός δεσμός μεταξύ των αιτούντων τη χορήγηση ενίσχυσης;

4) Συνιστούν "τεχνητή δημιουργία προϋποθέσεων" το γεγονός ότι ορισμένα γειτονικά αυτοτελή οικόπεδα, τα οποία πριν από την υποβολή των αιτήσεων χορήγησης ενίσχυσης αποτελούσαν ενιαίο οικόπεδο, χρησιμοποιούνται από διάφορους αιτούντες, οι οποίοι είναι αυτόνομα υποκείμενα δικαίου, καθώς και ο εν τοις πράγμασι δεσμός που έχει διαπιστωθεί μεταξύ των αιτούντων, λόγω του ότι π.χ. συμπίπτουν οι πληρεξούσιοι, οι υποβαλόντες προσφορά, οι επιλεγέντες εργολάβοι, η έδρα των αιτούντων και οι ταχυδρομικές διευθύνσεις τους;

5) Πρέπει να έχει αποδειχθεί η ύπαρξη εσκεμμένου συντονισμού μεταξύ των αιτούντων την ενίσχυση και/ή τρίτων που να αποσκοπεί στην αποκόμιση οφέλους υπέρ συγκεκριμένου αιτούντος;

6) Σε τι συνίσταται το όφελος υπό την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 8, του κανονισμού 65/2011; Μπορεί π.χ. να αφορά την κατάρτιση περισσότερων του ενός μικρότερων επενδυτικών σχεδίων, με σκοπό να λάβει ένας συγκεκριμένος αιτών, για καθένα από τα σχέδια αυτά, έστω και αν τα εν λόγω σχέδια έχουν υποβληθεί από διαφορετικούς αιτούντες, χρηματοδότηση ίση με το ανώτατο προβλεπόμενο ποσό των 200 000 [ευρώ];

7) Έχει το άρθρο 4, παράγραφος 8, του κανονισμού 65/2011 την έννοια ότι αντιβαίνει προς αυτό το άρθρο η νομολογία των δικαστηρίων της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας κατά την οποία πρέπει, για να πληρούνται οι προϋποθέσεις εφαρμογής της εν λόγω διάταξης, να συντρέχουν σωρευτικά οι ακόλουθες προϋποθέσεις: α) μη ύπαρξη λειτουργικής αυτονομίας και/ή τεχνητή δημιουργία των προϋποθέσεων για τη λήψη της ενίσχυσης, β) επιδίωξη αποκόμισης οφέλους και γ) αντίθεση προς τους στόχους του καθεστώτος στήριξης;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

23 Τα προδικαστικά ερωτήματα αφορούν αφενός τις προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 4, παράγραφος 8, του κανονισμού 65/2011 και αφετέρου την ερμηνεία της διάταξης αυτής από τη βουλγαρική νομοθεσία και νομολογία.

24 Επομένως, πρέπει καταρχάς να συνεξεταστούν το πρώτο, το τέταρτο, το πέμπτο, το έκτο και το έβδομο ερώτημα και στη συνέχεια να δοθεί απάντηση στο δεύτερο και στο τρίτο ερώτημα.

Επί του πρώτου, του τέταρτου, του πέμπτου, του έκτου και του έβδομου ερωτήματος

25 Με τα ερωτήματα αυτά το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσία να προσδιοριστούν οι προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 4, παράγραφος 8, του κανονισμού 65/2011.

26 Τονίζεται ευθύς εξαρχής ότι από την αίτηση προδικαστικής απόφασης προκύπτει ότι η βουλγαρική διοίκηση απέρριψε το επενδυτικό σχέδιο της Slancheva sila, που είχε υποβληθεί στο πλαίσιο της ρύθμισης για τη στήριξη της δημιουργίας και ανάπτυξης πολύ μικρών επιχειρήσεων με στόχο την προώθηση της επιχειρηματικότητας και την ανάπτυξη του οικονομικού ιστού, με την αιτιολογία ότι η εταιρία αυτή επιδίωκε να επωφεληθεί καταχρηστικά από τη χορήγηση ενισχύσεων στο πλαίσιο του καθεστώτος στήριξης του ΕΓΤΑΑ.

27 Από πάγια νομολογία προκύπτει όμως ότι η εφαρμογή των κανονισμών της Ένωσης δεν μπορεί να επεκτείνεται μέχρι σημείου που να καλύπτει καταχρηστικές πρακτικές των επιχειρηματιών (βλ. επ' αυτού απόφαση της 11ης Ιανουαρίου 2007, C-279/05, Vonk Dairy Products, Συλλογή 2007, σ. I-239, σκέψη 31).

28 Από την αίτηση προδικαστικής απόφασης προκύπτει ότι το επενδυτικό σχέδιο της Slancheva sila ανταποκρίνεται τυπικά στα κριτήρια επιλεξιμότητας για τη χορήγηση ενίσχυσης για τη δημιουργία και ανάπτυξη πολύ μικρών επιχειρήσεων δυνάμει του άρθρου 52, στοιχείο α', σημείο ii, του κανονισμού 1698/2005 και της εθνικής νομοθεσίας.

29 Το Δικαστήριο όμως έχει αποφανθεί ότι, στις περιπτώσεις αυτές, προκειμένου να αποδειχθεί ότι ο δυνητικός λήπτης της ενίσχυσης εφαρμόζει πρακτική η οποία συνιστά κατάχρηση δικαιώματος, απαιτείται, αφενός, η συνδρομή ενός συνόλου αντικειμενικών περιστάσεων από τις οποίες να προκύπτει ότι, παρά την τυπική τήρηση των προϋποθέσεων που θέτει η εφαρμοστέα ρύθμιση, δεν έχει επιτευχθεί ο επιδιωκόμενος με τη ρύθμιση αυτή σκοπός και, αφετέρου, η ύπαρξη ενός υποκειμενικού στοιχείου, το οποίο συνίσταται στη βούληση του ενδιαφερομένου να αποκομίσει όφελος από τη ρύθμιση της Ένωσης δημιουργώντας τεχνητά τις προϋποθέσεις που είναι αναγκαίες προκειμένου να αποκομίσει το όφελος αυτό (βλ. επ' αυτού απόφαση της 21ης Ιουλίου 2005, C-515/03, Eichsfelder Schlachtbetrieb, Συλλογή 2005, σ. I-7355, σκέψη 39 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

30 Το Δικαστήριο διευκρίνισε κατά τα λοιπά ότι στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να διαπιστώσει την ύπαρξη των δύο αυτών στοιχείων, της οποίας η απόδειξη πρέπει να προσκομίζεται σύμφωνα με τους κανόνες του εσωτερικού δικαίου, εφόσον τούτο δεν θίγει την πρακτική αποτελεσματικότητα του δικαίου της Ένωσης (βλ. επ' αυτού απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 2000, C-110/99, Emsland-Stärke, Συλλογή 2000, σ. I-11569, σκέψη 54 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

31 Αυτό είναι το πλαίσιο εντός του οποίου πρέπει να ερμηνευθούν οι χρησιμοποιούμενοι στο άρθρο 4, παράγραφος 8, του κανονισμού 65/2011 όροι «τεχνητή δημιουργία» των απαιτούμενων προϋποθέσεων για τη λήψη ενίσχυσης και «όφελος αντίθετο» προς τους στόχους του καθεστώτος στήριξης.

32 Πρώτον, όσον αφορά το αντικειμενικό στοιχείο, υπενθυμίζεται ότι, σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 46 του κανονισμού 1698/2005, σκοπός του καθεστώτος στήριξης της αγροτικής ανάπτυξης από το ΕΓΤΑΑ είναι, μεταξύ άλλων, να δοθεί βοήθεια «για τη διαφοροποίηση των γεωργικών δραστηριοτήτων από μη γεωργικές δραστηριότητες και για την ανάπτυξη μη γεωργικών τομέων, για την προώθηση της απασχόλησης […], καθώς και για την πραγματοποίηση επενδύσεων που θα καταστήσουν τις αγροτικές περιοχές ελκυστικότερες, ώστε να αντιστραφούν οι τάσεις προς την οικονομική και κοινωνική υποβάθμιση και την απερήμωση της υπαίθρου».

33 Ειδικότερα, το άρθρο 52 του κανονισμού 1698/2005, βάσει του οποίου υποβλήθηκε η αίτηση ενίσχυσης για το επίμαχο στην κύρια δίκη επενδυτικό σχέδιο, αποσκοπεί στη στήριξη των μέτρων για τη διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας και περιλαμβάνει τις ενισχύσεις για τη δημιουργία και ανάπτυξη πολύ μικρών επιχειρήσεων, με στόχο την προώθηση της επιχειρηματικότητας και την ανάπτυξη του οικονομικού ιστού.

34 Στο πλαίσιο αυτό, η κανονιστική απόφαση αριθ. 29 επιβάλλει ορισμένους περιορισμούς όσον αφορά τη χρηματοδότηση από το ΕΓΤΑΑ των επενδυτικών σχεδίων που αφορούν την παραγωγή και διανομή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές και ανήκουν στην κατηγορία των μέτρων που εμπίπτουν στο άρθρο 52 του κανονισμού 1698/2005. Για παράδειγμα, πρώτον, ως ανώτατο όριο για τη χρηματοδότηση από το ΕΓΤΑΑ επιβάλλεται το ποσό των 200 000 ευρώ ανά λήπτη. Δεύτερον, η χρηματοδότηση αφορά μόνο τους σταθμούς παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας των οποίων η ικανότητα παραγωγής είναι μικρότερη από ή ισούται με 1 megawatt.

35 Από την αίτηση προδικαστικής απόφασης προκύπτει ότι η αίτηση χρηματοδότησης από το ΕΓΤΑΑ του σχεδίου της Slancheva sila για την κατασκευή μιας εγκατάστασης φωτοβολταϊκού εξοπλισμού απορρίφθηκε για τον λόγο ότι η αρμόδια διοικητική αρχή έκρινε, λαμβάνοντας υπόψη τα γεγονότα που αποτελούν τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης της κύριας δίκης, ότι η εταιρία αυτή είχε την πρόθεση να καταστρατηγήσει τους περιορισμούς που επέβαλλε η εθνική νομοθεσία, καθόσον είχε συμφωνήσει με τρίτα πρόσωπα, που είχαν υποβάλει και αυτά αίτηση ενίσχυσης στο πλαίσιο του ίδιου καθεστώτος στήριξης του ΕΓΤΑΑ, να διαιρέσουν τεχνητά ένα ενιαίο σχέδιο σε τρία μικρότερα.

36 Το γεγονός αυτό πάντως δεν αρκεί για να αποκλειστεί το ενδεχόμενο να μπορεί το επενδυτικό σχέδιο που υπέβαλε η Slancheva sila να συμβάλει στην επίτευξη των σκοπών του κανονισμού 1698/2005.

37 Μολονότι δηλαδή αποδίδεται στη Slancheva sila πρόθεση καταστρατήγησης των περιορισμών που αφορούν το μέγεθος των επιλέξιμων σχεδίων και το ανώτατο ποσό της ενίσχυσης ανά λήπτη, το αιτούν δικαστήριο οφείλει να εξετάσει αν η πρόθεση αυτή έχει ως συνέπεια να μην μπορούν να επιτευχθούν οι σκοποί του άρθρου 52, στοιχείο α', σημείο ii, του κανονισμού 1698/2005.

38 Κατά την εξέταση αυτή το αιτούν δικαστήριο θα πρέπει ιδίως να λάβει υπόψη τον ορισμό των πολύ μικρών επιχειρήσεων, η δημιουργία και ανάπτυξη των οποίων αποτελεί τον σκοπό των μέτρων στήριξης που προβλέπει το άρθρο 52 του κανονισμού 1698/2005, όπως ο ορισμός αυτός προκύπτει από το άρθρο 2, παράγραφος 3, του παραρτήματος της σύστασης 2003/361/ΕΚ της Επιτροπής, της 6ης Μαΐου 2003, σχετικά με τον ορισμό των πολύ μικρών, των μικρών και των μεσαίων επιχειρήσεων (ΕΕ L 124, σ. 36).

39 Δεύτερον, όσον αφορά το υποκειμενικό στοιχείο, στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να διαπιστώσει το πραγματικό περιεχόμενο και την πραγματική σημασία της επίμαχης αίτησης χρηματοδότησης (απόφαση της 21ης Ιανουαρίου 2006, C-255/02, Halifax κ.λπ., Συλλογή 2006, σ. I-1609, σκέψη 81).

40 Συναφώς, ένα από τα πραγματικά στοιχεία που μπορεί να λάβει υπόψη του το εν λόγω δικαστήριο για να εξακριβώσει αν πρόκειται για τεχνητή δημιουργία των προϋποθέσεων που απαιτούνται για τη λήψη ενίσχυσης από το ΕΓΤΑΑ είναι οι νομικής, οικονομικής και/ή προσωπικής φύσης δεσμοί μεταξύ των προσώπων που εμπλέκονται στη σχετική επενδυτική πράξη (βλ. επ' αυτού προαναφερθείσα απόφαση Emsland-Stärke, σκέψη 58).

41 Η ύπαρξη του υποκειμενικού αυτού στοιχείου μπορεί επίσης να επιβεβαιώνεται από την απόδειξη συμπαιγνίας, με τη μορφή ενδεχομένως εσκεμμένου συντονισμού, μεταξύ διαφόρων επενδυτών που έχουν ζητήσει από το ΕΓΤΑΑ ενίσχυση στο πλαίσιο του καθεστώτος στήριξης, όταν μάλιστα τα επενδυτικά σχέδια είναι ακριβώς ίδια και μεταξύ των σχεδίων αυτών υπάρχει σχέση γεωγραφικής, οικονομικής, λειτουργικής, νομικής και/ή προσωπικής φύσης (βλ., κατ' αναλογία, προαναφερθείσα απόφαση Vonk Dairy Products, σκέψη 33).

42 Εντούτοις, το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι δεν επιτρέπεται η απόρριψη της αίτησης χρηματοδότησης ενός σχεδίου, αν ο δικαιολογητικός λόγος για τη σχετική επένδυση μπορεί να είναι άλλος και όχι απλώς η καταβολή της ενίσχυσης στο πλαίσιο του καθεστώτος στήριξης του ΕΓΤΑΑ (βλ., κατ' αναλογία, προαναφερθείσα απόφαση Halifax κ.λπ., σκέψη 75).

43 Κατά συνέπεια, το άρθρο 4, παράγραφος 8, του κανονισμού 65/2011 έχει την έννοια ότι, για να συντρέχουν οι προϋποθέσεις εφαρμογής του, απαιτείται η παρουσία ενός αντικειμενικού και ενός υποκειμενικού στοιχείου. Όσον αφορά το πρώτο από τα στοιχεία αυτά, εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να αξιολογήσει τις αντικειμενικές περιστάσεις της συγκεκριμένης περίπτωσης από τις οποίες μπορεί να συναχθεί ότι δεν είναι δυνατή η επίτευξη των σκοπών που επιδιώκει το καθεστώς στήριξης του ΕΓΤΑΑ. Όσον αφορά το δεύτερο στοιχείο, εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εκτιμήσει τα αντικειμενικά αποδεικτικά στοιχεία από τα οποία μπορεί να συναχθεί ότι ο αιτών την καταβολή ενίσχυσης στο πλαίσιο του καθεστώτος στήριξης του ΕΓΤΑΑ, δημιουργώντας τεχνητά τις απαιτούμενες για την καταβολή αυτή προϋποθέσεις, είχε ως μόνο σκοπό να αποκομίσει οφέλη

αντίθετα προς τους στόχους του καθεστώτος αυτού. Συναφώς το αιτούν δικαστήριο μπορεί να βασιστεί όχι μόνο σε στοιχεία όπως η νομική, οικονομική και/ή προσωπική σχέση μεταξύ των προσώπων που εμπλέκονται σε παρόμοια επενδυτικά σχέδια, αλλά και σε ενδείξεις για την ύπαρξη εσκεμμένου συντονισμού μεταξύ των προσώπων αυτών.

Επί του δεύτερου και του τρίτου ερωτήματος

44 Με το δεύτερο και το τρίτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο θέτει κατ' ουσία το ζήτημα κατά πόσον το άρθρο 4, παράγραφος 8, του κανονισμού 65/2011 έχει την έννοια ότι αντιβαίνουν στη διάταξη αυτή αφενός η εθνική νομοθεσία που προβλέπει ότι δεν καταβάλλεται ενίσχυση στο πλαίσιο του καθεστώτος στήριξης του ΕΓΤΑΑ, αν το επενδυτικό σχέδιο δεν έχει λειτουργική αυτονομία, και αφετέρου η νομολογία των εθνικών δικαστηρίων που δέχεται ότι υπάρχει τεχνητή δημιουργία των προϋποθέσεων που απαιτούνται για την καταβολή τέτοιων ενισχύσεων, αν υπάρχει νομικός δεσμός μεταξύ των αιτούντων την καταβολή τέτοιας ενίσχυσης.

45 Όπως προκύπτει από τη σκέψη 29 της παρούσας απόφασης, η εφαρμογή του άρθρου 4, παράγραφος 8, του κανονισμού 65/2011 προϋποθέτει τη συνδρομή δύο στοιχείων, ενός αντικειμενικού και ενός υποκειμενικού.

46 Στο πλαίσιο αυτό, μολονότι οι διαπιστώσεις του αιτούντος δικαστηρίου σχετικά με την ύπαρξη νομικού δεσμού μεταξύ των αιτούντων τη χορήγηση ενίσχυσης ή μάλιστα με την έλλειψη λειτουργικής αυτονομίας μεταξύ των διαφόρων επίμαχων επενδυτικών σχεδίων συνιστούν ενδείξεις από τις οποίες μπορεί να συναχθεί ότι οι προϋποθέσεις που απαιτούνται για την καταβολή τέτοιας ενίσχυσης δημιουργήθηκαν τεχνητά, κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 8, του κανονισμού 65/2011, εντούτοις η εκτίμηση αυτή πρέπει να πραγματοποιηθεί αφού ληφθούν υπόψη όλες οι περιστάσεις της συγκεκριμένης περίπτωσης.

47 Ειδικότερα, το αιτούν δικαστήριο πρέπει να σχηματίσει την πεποίθηση ότι από το σύνολο των αντικειμενικών στοιχείων της υπόθεσης της κύριας δίκης προκύπτει ότι ο βασικός σκοπός της επιλογής της συγκεκριμένης μορφής για τα επίμαχα επενδυτικά σχέδια είναι η καταβολή των ενισχύσεων στο πλαίσιο του καθεστώτος στήριξης και ότι δεν υπάρχει κανείς άλλος δικαιολογητικός λόγος που να έχει σχέση με τους στόχους του καθεστώτος αυτού.

48 Κατά συνέπεια, το άρθρο 4, παράγραφος 8, του κανονισμού 65/2011 έχει την έννοια ότι αντιβαίνει στη διάταξη αυτή η απόρριψη της αίτησης καταβολής ενίσχυσης που υποβάλλεται στο πλαίσιο του καθεστώτος στήριξης του ΕΓΤΑΑ, αν ο μόνος λόγος για την απόρριψη είναι ότι το επενδυτικό σχέδιο για το οποίο ζητείται η ενίσχυση δεν έχει λειτουργική αυτονομία ή ότι υπάρχει νομικός δεσμός μεταξύ των αιτούντων την καταβολή τέτοιας ενίσχυσης, χωρίς να έχουν ληφθεί υπόψη τα λοιπά αντικειμενικά στοιχεία της συγκεκριμένης περίπτωσης.

Επί των δικαστικών εξόδων

49 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (έκτο τμήμα) αποφαίνεται:

1) Το άρθρο 4, παράγραφος 8, του κανονισμού (ΕΕ) 65/2011 της Επιτροπής, της 27ης Ιανουαρίου 2011, για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) 1698/2005 του Συμβουλίου όσον αφορά την εφαρμογή διαδικασιών ελέγχου καθώς και

την πολλαπλή συμμόρφωση σε σχέση με μέτρα στήριξης της αγροτικής ανάπτυξης, έχει την έννοια ότι, για να συντρέχουν οι προϋποθέσεις εφαρμογής του, απαιτείται η παρουσία ενός αντικειμενικού και ενός υποκειμενικού στοιχείου. Όσον αφορά το πρώτο από τα στοιχεία αυτά, εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να αξιολογήσει τις αντικειμενικές περιστάσεις της συγκεκριμένης περίπτωσης από τις οποίες μπορεί να συναχθεί ότι δεν είναι δυνατή η επίτευξη των σκοπών που επιδιώκει το καθεστώς στήριξης του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ). Όσον αφορά το δεύτερο στοιχείο, εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εκτιμήσει τα αντικειμενικά αποδεικτικά στοιχεία από τα οποία μπορεί να συναχθεί ότι ο αιτών την καταβολή ενίσχυσης στο πλαίσιο του καθεστώτος στήριξης του ΕΓΤΑΑ, δημιουργώντας τεχνητά τις απαιτούμενες για την καταβολή αυτή προϋποθέσεις, είχε ως μόνο σκοπό να αποκομίσει οφέλη αντίθετα προς τους στόχους του καθεστώτος αυτού. Συναφώς το αιτούν δικαστήριο μπορεί να βασιστεί όχι μόνο σε στοιχεία όπως η νομική, οικονομική και/ή προσωπική σχέση μεταξύ των προσώπων που εμπλέκονται σε παρόμοια επενδυτικά σχέδια, αλλά και σε ενδείξεις για την ύπαρξη εσκεμμένου συντονισμού μεταξύ των προσώπων αυτών.

2) **Το άρθρο 4, παράγραφος 8, του κανονισμού 65/2011 έχει την έννοια ότι αντιβαίνει στη διάταξη αυτή η απόρριψη της αίτησης καταβολής ενίσχυσης που υποβάλλεται στο πλαίσιο του καθεστώτος στήριξης του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ), αν ο μόνος λόγος για την απόρριψη είναι ότι το επενδυτικό σχέδιο για το οποίο ζητείται η ενίσχυση δεν έχει λειτουργική αυτονομία ή ότι υπάρχει νομικός δεσμός μεταξύ των αιτούντων την καταβολή τέτοιας ενίσχυσης, χωρίς να έχουν ληφθεί υπόψη τα λοιπά αντικειμενικά στοιχεία της συγκεκριμένης περίπτωσης.**

(υπογραφές)